

УДК 78.071

Скопцова О. М., Крупа Ю. О.

ОБРАЗНЕ МИСЛЕННЯ С. ПАВЛЮЧЕНКА У КОНТЕКСТІ ВИКОНАВСЬКОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ НАРОДНОЇ ПІСНІ

А Здійснюється спроба осмислення феномену образного мислення С. Павлюченка у контексті інтерпретації народної пісні у хоровому виконавстві. Аналізуються фактори впливу на якісний бік інтерпретації народної пісенної спадщини. Наводяться провідні аспекти уваги диригента при роботі з народним хором. Узагальнюються особливості творчого, образного мислення С. Павлюченка, які можна визнати вписаними в історію сучасної народно-хорового виконавської практики.

Ключові слова: хор; народно-пісенне мистецтво; диригування; інтерпретація; хорове мистецтво; диригентська школа

Актуальність проблеми. В умовах культурно-мистецького життя XXI століття специфічні особливості музичного виконавства та сам процес інтерпретаційної діяльності є пріоритетними напрямками сучасного музикознавства і потребують наукового тлумачення.

Нині є низка наукових досліджень як вітчизняних, так і закордонних теоретиків, у яких висвітлюються різні аспекти цієї проблеми. Частковий аналіз науково-методичної літератури дозволяє виявити певну розгалуженість цих досліджень при відсутності сформованого термінологічного та понятійного апарату. У контексті формування концепції процесу інтерпретації в галузі народно-хорового мистецтва неможливо оминати постать С. Павлюченка.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. У працях авторитетних дослідників сучасності Г. Єржемського [1; 2], Р. Кофмана [4], Г. Макаренка [5], та ін. розглядаються питання диригентської інтерпретації у контексті оперно-симфонічного, оркестрового диригування. Однак специфіка інтерпретації в умовах народного хорового виконавства дотепер ще не отримала достатнього наукового осмислення та теоретичного узагальнення. Цікавим у аспекті даної публікації є бібліографічних покажчик, виданий кафедрою народно-хорового мистецтва Київського національного університету культури і мистецтв (КНУКіМ) до 75-річчя від дня народження С. Павлюченка [7].

Щодо аналізу діяльності С. Павлюченка цікавими є наукові статті І. Павленко [7], В. Ткаченко [9], які аналізують особливості його творчої діяльності та педагогічної майстерності, проте поза увагою залишається саме феномен творчого мислення маестро. Джерельну базу даного

дослідження становлять наявні праці публіцистичного характеру, нариси про концерти Українського народно-хору КНУКіМ і власний досвід навчання та роботи під керівництвом С. Павлюченка. Проаналізовані публікації наведені у списку використаних джерел до поставленої проблеми стосуються опосередковано, відтак виконують роль робіт узагальнюючого характеру.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наявний пласт досліджень щодо диригентської інтерпретації не виділяє окремо сутності інтерпретації галузі народно-пісенного хорового виконавства. Аналіз особливостей образного мислення провідних практиків народно-хорової справи дозволить виявити концептуальні особливості інтерпретації в народно-хоровому мистецтві.

Формулювання цілей статті. Ця публікація є спробою осмислення феномену творчого методу Станіслава Павлюченка в контексті виконавської інтерпретації.

Викладення основного матеріалу дослідження. Аналізуючи специфіку диригентсько-хорового мистецтва, відкриваємо для себе, що джерело невичерпної творчої думки, музичних переваг і смаку, обличчя творчого колективу з боку художньо-виконавських критеріїв значною мірою визначає керівник. Його темперамент, інтуїція, прискіпливе ставлення до вибору репертуару, його адаптація через аранжування чи виконавську інтерпретацію є чинниками виявлення творчого мислення та виконавської індивідуальності керівника колективу.

Станіслав Павлюченко народився в Росії, а став українським диригентом, педагогом, фольклористом, професо-

ром, народним артистом України, щирим українцем, який палко вболівав за долю української пісенної культури, є яскравим представником київської диригентської школи, одним із найулюбленіших учнів Елеонори Павлівни Скрипчинської. У творчій діяльності він успадкував і продовжив основні принципи хорового мистецтва, впроваджені П. Демуцьким, розвинені Г. Верьовкою, О. Кошицем, Н. Городовенком та багатьма іншими діячами українського музичного мистецтва.

Саме про це зазначає й авторитетний фольклорист сучасності І. Павленко, який акцентує, що «як творча особистість Станіслав Павлюченко формувалася ще наприкінці 50-х років, навчаючись у Київській державній консерваторії імені П. І. Чайковського по класу диригування у видатних українських митців Г. Г. Верьовки та Е. П. Скрипчинської, котрі запросили його на роботу до Державного українського народного хору. Власне, саме там українська народна пісня стала основним джерелом його творчого натхнення протягом усього життя. Із часом йому судилося створити концептуальні засади сучасного народнопісенного виконавства на базі студентського народного хору. Там було систематизовано жанрову палітру хору, вдало поєднано різні виконавські форми – від гуртового і сольного співу до використання широких хорових полотен, театралізованих мізансцен, інструментального супроводу тощо» [8].

Інтерпретація української народної пісні, на нашу думку, суттєво відрізняється від інтерпретації класичних творів або авторської музики. Саме народно-пісенна традиція дарує диригенту безпрецедентну можливість і розгалужений простір для виявлення творчого відчуття, мислення та власної інтерпретаторської індивідуальності.

Аналізуючи діяльність С. Павлюченка в живому творчому процесі, виявляємо, що музика створювалася ним завдяки наявності виняткового художньо-образного мислення, власної творчої філософії, від якої митець відштовхувався, будуючи елементи загальної музичної фрази, створюючи розгорнуту музично-драматичну картину. Доречно зауважити, що максимальну свободу його творчого мислення спостерігаємо у процесі роботи з Українським народним хором КНУКіМ. Виконавська стилістика хору під керівництвом С. Павлюченка органічно була доповнена феноменально чесною та правдивою інтерпретацією народних пісень неймовірно високого рівня виконавських критеріїв.

Одним із критеріїв якісної виконавської інтерпретації диригента є здатність до «чуттєвого аранжування», яке не має нічого спільного з математичним розгалуженням на голоси. Аналізуючи партитури, створені С. Павлюченком для народного хору КНУКіМ, робимо висновок, що він глибоко відчував сутність народно-пісенної традиції, володів знаннями локальних регіональних традицій. Зазначені знання допомагали автору створювати неповторні аранжування народних пісень для різного складу хору, використовуючи розвинену музичну форму із застосуван-

ням гармонічних, фактурних, колористичних, тембрових, різноманітних засобів виразності, варіювання, прийомів ритмічної організації, унікального самотубного компіювання інструментарію. Наведені фактори свідчать про потужний арсенал музично-драматичного мислення С. Павлюченка.

Щодо творчих уподобань Станіслава Павлюченка, доречно зазначити суттєвий вплив на його мислення творів історичної, патріотичної тематики, проте особливе місце в образному мисленні митця займав образ матері. Святе ставлення до образу матері супроводжувало маестро все його творче життя, та найпалкіше вилилося саме в інтерпретаціях. У виконавському процесі він возвеличував образ матері, без перебільшення молився на нього, що безперечно, знайшло відображення у репертуарній політиці народного хору КНУКіМ – С. Павлюченко створив цілу низку аранжувань народних пісень для хору, супроводу (як баянного, так і оркестрового) для творів, де головною дійовою особою є мати. Такі твори є глибоко драматичними, пронизані палкою любов'ю та відданістю матері, їх автор інтерпретував з особливим трепетом. Аналізуючи концертні виступи хору під керівництвом С. Павлюченка помічаємо, що саме любов, саме відчуття драматургії, увага до кожного слова, любов до кожної виконаної ноти є любов'ю до виплеканого образу матері.

Сам Станіслав Євстигнійович зазначав, що диригентський жест повинен бути відгуком звукового тембру, де вся енергетика музики повинна бути в руці, де в пошуку сталої інтерпретаторської думки важливо знаходити межу, де власна емоція буде показана філігранно та обережно. Так, народно-пісенна традиція дає більший простір для виявлення емоцій, проте концепція С. Павлюченка наголошує на тому, що економія жести, економія почуттів поєднання із здатністю викликати емоції в колективу є абсолютним фактором диригування з метою якісної інтерпретації. До факторів його творчого методу доречно віднести значну увагу слову, де також він повертався до образу матері. «Як рукою подати слово?» – питав своїх учнів диригент. І тут він знову звертає увагу на образ матері, яка своїм голосом і своїми руками передає дитині таку енергетику, яку не передасть ніхто і ніколи. З огляду на наведені думки доречно зауважити, що творчий метод С. Павлюченка передбачає не перевагу власних емоцій, власного бачення, що в певній мірі є диктатурою керівника, а навпаки, полягає у прагненні побудови єдиного енергетичного, драматичного, чуттєвого балансу, досягнення єдності у відчуттях при виконанні твору. Питання образу матері, який супроводжував маестро протягом творчого життя, заслуговує на увагу в контексті впровадження в репетиційних і концертно-виконавський процес побудови образної системи в хоровому колективі, де ця особливість існує поза межами техніки диригування; це швидше філософія диригентського мистецтва, впроваджена саме С. Павлюченком. Часто він згадував свою матір, яка його не просто ростила, формувала його як музиканта, рецензувала його концерт-

ні виступи. Тому, очевидно, інтерпретації пісень на цю тему завжди були максимально проникливими та чуттєвими [8].

За концепцією С. Павлюченка, фаховий рівень музиканта, зокрема диригента хору, великою мірою оцінюється його здатністю до образного мислення, здатністю відтворювати, проживати відчуттями виконуваної музики, соціуму різного часу, сягати хвиль тремливих переживань, усвідомлювати світоглядні, патріотичні, філософські аспекти буття людей різного часу. Усе це знайшло відображення й у власній практичній діяльності С. Павлюченка зі студентським хором КНУКіМ. Музика створювалась ним, завдячуючи широкому спектру образної уяви, з огляду на яку він будував художнє інтонування слова, музичну і драматичну інтонацію, що складало загальну музичну форму. Таким чином, творилась своєрідна художня картина з розмаїттям мистецьких елементів, музичних візерунків, кульмінаційного розвитку та занепаду, що викликало значне захоплення виконавців, у свою чергу передавалось слухачеві.

Висновки з даного дослідження. Очевидно, в рамках наукової статті неможливо висвітлити все розмаїття феномену творчої особи С. Павлюченка – людини з високим духовним наповненням, висококласного фахівця, новатора. Творче мислення диригента є неперервним пошуком нових художніх образів, які здебільшого виникають із паралелей сьогодення. С. Павлюченком були створені непов-

торні концептуальні засади диригентської майстерності, що органічно поєдналися з власною концепцією виконавської інтерпретації народно-пісенної спадщини.

Перспективи подальших розвідок. Дане дослідження не претендує на вичерпність вирішення проблеми та залишає простір для подальшого аналізу та осмислення феномену творчої особистості С. Павлюченка.

Список використаних джерел

1. Ержемский Г. Л. Закономерности и парадоксы. Спб.: Форт, 1993. 261 с.
2. Ержемский Г. Л. Психология дирижирования: некоторые вопросы исполнительства и творческого взаимодействия дирижёра с музыкальным коллективом. Москва: Музыка, 1988. 80 с.
3. Корыхалова Н. П. Интерпретация музыки. Ленинград: Музыка, 1979. 150 с.
4. Кофман Р. И. Виховання диригента. Психологічні особливості. Київ: Муз. Україна, 1986. 40 с.
5. Макаренко Г. Г. Творчість диригента: естетико-мистецтвознавчі виміри. Київ: Факт, 2005. 328 с.
6. Москаленко В. Г. Теоретичний і методичний аспекти музичної інтерпретації Ф. Павлюченко: дис. ... д-ра мистецтвознавства : спец. : 17.00.02. Київ, 1994. 212 с.
7. Павленко І. Я. Станіслав Павлюченко. Співає український народний хор Київського нац. ун-ту культури і мистецтв: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. Вінниця, 2011. Вип. 1. С. 6–8.
8. Павлюченко Станіслав Євстигнійович [Електронна копія] : біобібліогр. покажч. : до 75-річчя від дня народж. / М-во культури України, Київ. Нац. ун-т культури і мистецтв ; уклад.: П. Г. Павлюченко [та ін.] ; голов. ред. М. М. Поплавський. Електрон. текст. дані (1 файл : 5,87 Мб). Київ : [б. в.], 2012 (Київ: КНУКіМ, 2017). (Серія «Видатні постаті КНУКіМ»).
9. Ткаченко В. В. Педагогічна діяльність Станіслава Павлюченка (до 80-річчя від дня народження) [Текст]. *Молодий вчений*. 2017. № 3. С. 118–22.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 08.06.2018

Скопцова Е. М., Крупа Ю. А. Образное мышление С. Павлюченко в контексте исполнительской интерпретации народной песни.

А Осуществляется попытка осмысления феномена образного мышления С. Павлюченко в контексте интерпретации народной песни в хоровом исполнительстве. Анализируются факторы влияния на качественную сторону интерпретации народного песенного наследия. Приводятся ведущие аспекты внимания дирижёра при работе с народным хором. Обобщаются особенности творческого, образного мышления С. Павлюченко, которые можно признать вписанными в историю современной народно-хоровой исполнительской практики.

Ключевые слова: хор; народно-песенное искусство; дирижирование; интерпретация; хоровое искусство, дирижёрская школа

Skoptsova Olena, Krupa Julia. S. Pavlyuchenko's Figurative Thinking in the Context of the Performing Interpretation of the Folk Song.

В In this publication, an attempt was made to understand the phenomenon of S. Pavlyuchenko's figurative thinking in the context of interpreting a folk song in choral performances. The factors influencing the qualitative side of the interpretation of the folk song heritage are analyzed. The leading aspects of the conductor's attention when working with folk choir are presented. The peculiarities of S. Pavlyuchenko's creative, imaginative thinking, that can be recognized as inscribed in the history of contemporary folk-choral performing practice are generalized.

Key words: choir; popular folk art; conducting; interpretation; choral art; conductor school